

1974-2024

50

מאיירס ג'וינט
ברוקדייל

חוסן משפחתי בשעת חירום במשפחות שבהן אדם עם מוגבלות

רותם נגר אידלמן   נורית גדג'   ליטל ברלב

עריכת לשון: רונית כהן בן-נון
תרגום לאנגלית (תקציר): עמי אשר
עיצוב גרפי: ענת פרקו טולדנו

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | אייר תשפ"ד | מאי 2024

תקציר

אדם עם מוגבלות, ככל אדם, מושפע ממשפחתו ומשפיע עליה, ולכן המשפחה חווה יחד עימו את ההשפעות המערכתיות, החברתיות והאישיות הנובעות מן המוגבלות. יכולתה של המשפחה להתמודד עם השפעות אלו תלויה במה שמכונה "**חוסן משפחתי**": היכולת של המשפחה לעמוד באתגרי החיים. לכל משפחה מערכת של משאבים וחוזקות אשר מאפשרים לה להתמודד בהצלחה עם משברים או אתגרים מתמשכים, להתאושש ולצמוח מהם.

אפשר לדמות את החוסן המשפחתי למאזניים אשר בכף האחת מונחים האתגרים שעיימם מתמודדים אנשים עם מוגבלות ובני משפחתם, ובכף האחרת הכלים והדרכים שמסייעים להם בהתמודדותם. המטרה היא שכף הכלים תהיה כבדה מכף האתגרים ולשם כך אפשר לפתח ולטפח את החוסן המשפחתי במרוצת החיים. מצבי חירום קוטעים באחת את תחושת הרציפות ומפירים את האיזון המשפחתי. מצבים כאלו עלולים לשחוק או לערער את החוסן שבנתה המשפחה בימי שגרה, אך תהליך ההסתגלות וההתמודדות יכול גם להעצים כל אחד מן החברים בתא המשפחתי, להשפיע על היחסים ביניהם ולחזק את החוסן המשפחתי בעתיד.

מסמך זה מתאר את הצרכים של משפחות שבהן אדם עם מוגבלות שעלו עם פרוץ מלחמת "חרבות ברזל", את האתגרים שלהן ואת המענים שניתנו להן בשישה חודשי מלחמה (אוקטובר 2023 עד אפריל 2024) ושסייעו להן להתמודד עם שחיקת החוסן המשפחתי, בשישה תחומי חוסן. כמו כן מתוארים מפתחות להצלחה אשר אפשרו את מתן המענים בשעת החירום ומובאות המלצות להמשך טיוב ופיתוח של מענים המיועדים למשפחות שבהן אדם עם מוגבלות, בעיתות חירום אחרות ובשגרה.

המסמך מבוסס על מידע שנאסף ב-17 ראיונות עם נציגים ממושרד הרווחה והביטחון החברתי וממשרד החינוך; אנשי מקצוע, ובהם נציגי ארגוני חברה אזרחית בתחום המוגבלות, אנשי חינוך העוסקים בתחום המוגבלות ובעלי תפקידים בתחום הרווחה; ובני משפחה של אנשים עם מוגבלות. כמו כן הוא מבוסס על קבוצת מיקוד שבה השתתפו בני משפחה מטפלים. המסמך כולל גם נתונים שנמסרו לצוות המחקר על ידי נציגי משרדי ממשלה וארגוני חברה אזרחית ונתונים שנאספו על ידי צוות המחקר ממסמכים רשמיים שפורסמו ברובם לאחר פרוץ המלחמה. כן מוצג מידע שנמסר בדיונים ובכנסים שנערכו בתקופה זו.

צוות המחקר עיבד את הנתונים לפי מודל חוסן משפחתי יישומי. המודל מתבסס על מפת ידע בנושא חוסן משפחתי שיזמו ג'וינט-אשלים, תחום משפחות ומשרד הרווחה והביטחון החברתי, מינהל שירותים אישיים וחברתיים ופותח בשיתוף מכון ERI. תהליך הפיתוח כלל סקירה תיאורטית של מחקרים בתחום של חוסן משפחתי ופיתוח של מפת ידע ותיקופה בקרב עובדים סוציאליים בתחום המשפחה (עו"ס משפחה) במחלקות לשירותים חברתיים. מפת הידע היא כלי להערכת מידת החוסן המשפחתי של משפחות התומך בפיתוח תוכניות ומענים עבורן.

תודות

ברצוננו להודות לשרית ויזל, ראש תחום משפחות, ג'וינט-אשלים; לאיריס סוקולובר-יעקובי, מנהלת תוכניות, תחום משפחות, ג'וינט אשלים; ולנורית ויסברג נקאש, מנהלת השירות לרווחת המשפחה והילד באגף בכיר משפחות ילדים ונוער בקהילה במשרד הרווחה והביטחון החברתי, על השיתוף בידע המקצועי. ללא נכונותן לשתף במפת הידע שפיתחו בנושא חוסן משפחתי, מחקר זה לא היה מתאפשר. ברצוננו להודות גם לשותפינו בג'וינט ישראל מעבר למגבלות, ובייחוד לתמר גבע, על הליווי והיעוץ המקצועיים במהלך כתיבת המסמך. כמו כן ברצוננו להודות לנציגי משרד הרווחה והביטחון החברתי ומשרד החינוך ולנציגי ארגוני החברה האזרחית שסיפקו שירותים לאנשים עם מוגבלות ובני משפחתם במהלך המלחמה ולבני המשפחה של אנשים עם מוגבלות אשר שיתפו בידע שברשותם.